

**О.В. МУЗИЧЕНКО-КОЗЛОВСЬКА,
А.В. СИМАК, І.А. ФРАНІВ**

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК РЕГІОНУ

Підручник

Видавництво "Новий Світ - 2000"

УДК 332.142.4
ББК 65.013
М 79

Затверджено Науково-методичною радою Національного університету "Львівська політехніка" як підручник для студентів вищих навчальних закладів. (Протокол № 28 від 27 квітня 2017 р.).

Рецензенти:

Комарницький І. М. – професор, доктор економічних наук, заслужений діяч науки і техніки України, академік Академії економічних наук України, завідувач кафедри менеджменту Хмельницького кооперативного торговельно-економічного інституту.

Алексєєв І.В. – професор, доктор економічних наук, завідувач кафедри фінансів Національного університету "Львівська політехніка".

Мальська М.П. – професор, доктор економічних наук, завідувач кафедри туризму Львівського національного університету імені Івана Франка

Музиченко-Козловська О.В. Соціально-економічний розвиток регіону: підручник / О.В.Музиченко-Козловська, А.В.Симак, І.А.Франів; за ред. к.е.н., доцента О.В. Музиченко-Козловської. – Львів: «Новий Світ – 2000», 2023. – 192 с.

Підручник підготовлено відповідно до типової програми викладання дисципліни "Соціально-економічний розвиток регіону". У ньому висвітлено сутність та наукові засади предмета. Досліджено проблему розміщення продуктивних сил та обґрунтовуються підходи до її правильного розв'язання, проаналізовано фактори розміщення продуктивних сил, розглядаються такі питання: проблеми економічного районування України, вплив територіального поділу праці на розвиток економіки регіонів, заходи щодо впровадження регіональної економічної політики, становлення господарських та міжгалузевих комплексів, аналіз природо-ресурсного та трудо-ресурсного потенціалів України, формування міжнародних економічних зв'язків України. Крім того, висвітлено основи сталого розвитку та розкрито основи економічної оцінки джерел природних ресурсів.

ISBN 978-966-02-7395-5

7 852 94

© О.В.Музиченко-Козловська,

А.В.Симак, І.А.Франів, 2023

© ФОП Піча С.В., «Новий Світ – 2000», 2023

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДИСЦИПЛІНИ “СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК РЕГІОНУ”	9
1.1. Основні поняття дисципліни “Соціально-економічний розвиток регіону”	9
1.2. Методологічні основи та методи регіональних досліджень	10
1.3. Наукові засади у регіональних дослідженнях	12
Питання для самоконтролю	14
Тестові завдання для самоперевірки	14
Список літератури до розділу 1	15
РОЗДІЛ 2. ЗАКОНОМІРНОСТІ, ПРИНЦИПИ І ЧИННИКИ РОЗМІЩЕННЯ ПРОДУКТИВНИХ СИЛ ТА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ	17
2.1. Закономірності розміщення продуктивних сил і соціально-економічного розвитку регіону	17
2.2. Основні принципи розміщення продуктивних сил	19
2.3. Основні чинники розміщення продуктивних сил	19
Питання для самоконтролю	22
Тестові завдання для самоперевірки	22
Список літератури до розділу 2	24
РОЗДІЛ 3. НАУКОВІ ПІДХОДИ І МЕТОДИ АНАЛІЗУ РОЗМІЩЕННЯ ПРОДУКТИВНИХ СИЛ	25
3.1. Основні наукові підходи та методи аналізу розміщення продуктивних сил	25
3.2. Галузево-регіональний підхід до обґрунтування оптимального місця розташування та доцільної потужності підприємств	26
3.3. Графічна інтерпретація вибору оптимального місця розташування та доцільної потужності підприємств	28
3.4. Обґрунтування оптимального місця розташування та доцільної потужності підприємств методом “ринкових зон”	33
Питання для самоконтролю	35
Тестові завдання для самоперевірки	35
Список літератури до розділу 3	37
РОЗДІЛ 4. ЕКОНОМІЧНЕ РАЙОНУВАННЯ ТА ТЕРИТОРІАЛЬНА ОРГАНІЗАЦІЯ ГОСПОДАРСТВА	38
4.1. Економічне районування як метод територіальної організації господарства	38
4.2. Основні положення економічного районування	39
4.3. Проблеми та перспективи економічного районування	40
Питання для самоконтролю	43
Тестові завдання для самоперевірки	44
Список літератури до розділу 4	45
РОЗДІЛ 5. РЕГІОН У СИСТЕМІ ТЕРИТОРІАЛЬНОГО ПОДІЛУ ПРАЦІ	46
5.1. Сутність та передумови територіального поділу праці	46
5.2. Ефективність спеціалізації регіону	48
5.3. Роль регіону у просторовій організації продуктивних сил	51
Питання для самоконтролю	53
Тестові завдання для самоперевірки	53
Список літератури до розділу 5	54
РОЗДІЛ 6. СУТНІСТЬ, МЕТА І ЗАВДАННЯ ДЕРЖАВНОЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ	

	ПОЛІТИКИ	55
	6.1. Сутність державної регіональної політики	55
	6.2. Мета та основні завдання державної регіональної політики	58
	Питання для самоконтролю	59
	Тестові завдання для самоперевірки	60
	Список літератури до розділу 6	61
	РОЗДІЛ 7. МЕХАНІЗМ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ	62
	7.1. Сутність та складові механізму реалізації державної регіональної політики	62
	7.2. Державне прогнозування розвитку регіонів	65
	7.3. Державні цільові програми	66
	Питання для самоконтролю	68
	Тестові завдання для самоперевірки	68
	Список літератури до розділу 7	70
	РОЗДІЛ 8. ЕКОНОМІКА УКРАЇНИ ЯК ЄДНІСТЬ РЕГІОНАЛЬНИХ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ	71
	8.1. Соціально-економічна система: національний та регіональний аспекти	71
	8.2. Характеристика складових регіональної соціально-економічної системи	73
	8.3. Показники оцінювання соціально-економічного розвитку регіону	74
	Питання для самоконтролю	77
	Тестові завдання для самоперевірки	77
	Список літератури до розділу 8	79
	РОЗДІЛ 9. ЕКОНОМІКА РЕГІОНІВ УКРАЇНИ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ	80
	9.1. Загальна характеристика економічних районів України	80
	9.2. Коротка характеристика економічних районів України	81
	9.3. Проблеми та перспективи соціально-економічного розвитку регіонів України	91
	Питання для самоконтролю	93
	Тестові завдання для самоперевірки	93
	Список літератури до розділу 9	95
	РОЗДІЛ 10. ГОСПОДАРСЬКИЙ КОМПЛЕКС УКРАЇНИ. ОСОБЛИВОСТІ СТРУКТУРИ І ТРАНСФОРМАЦІЯ У РИНКОВІ УМОВИ	96
	10.1. Сутність та структура господарського комплексу України	96
	10.2. Промисловість України і форми її територіальної організації	98
	10.3. Основні проблеми розвитку та розміщення господарства України і його трансформація у ринкові умови	100
	Питання для самоконтролю	101
	Тестові завдання для самоперевірки	101
	Список літератури до розділу 10	102
	РОЗДІЛ 11. МІЖГАЛУЗЕВІ КОМПЛЕКСИ ТА ЇХНЯ РОЛЬ У РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ	103
	11.1. Особливості формування та аналізу міжгалузевих комплексів	103
	11.2. Структурна переорієнтація економіки України	104
	11.3. Види та характеристика міжгалузевих комплексів України	106
	Питання для самоконтролю	107
	Тестові завдання для самоперевірки	108
	Список літератури до розділу 11	109
	РОЗДІЛ 12. ЗОВНІШНІ ЕКОНОМІЧНІ ЗВ'ЯЗКИ ТА ЇХНЯ РОЛЬ У РОЗВИТКУ	110

УКРАЇНИ ТА ЇЇ РЕГІОНІВ	
12.1. Сутність і значення зовнішньоекономічних зв'язків у становленні економіки України	110
12.2. Вплив міжнародного територіального поділу праці на формування міждержавних економічних зв'язків	111
12.3. Механізм зовнішньоекономічної діяльності України: сутність та принципи формування	112
Питання для самоконтролю	114
Тестові завдання для самоперевірки	115
Список літератури до розділу 12	116
РОЗДІЛ 13. ПРИРОДНО-РЕСУРСНИЙ ПОТЕНЦІАЛ	117
13.1. Сутність природно-ресурсного потенціалу, його складові та структура	117
13.2. Стан, використання та охорона природно-ресурсного потенціалу України та її регіонів	118
13.3. Ресурсозбереження – головний напрям використання природно-ресурсного потенціалу	121
Питання для самоконтролю	122
Тестові завдання для самоперевірки	122
Список літератури до розділу 13	123
РОЗДІЛ 14. ТРУДОРЕСУРСНИЙ ПОТЕНЦІАЛ	125
14.1. Трудоресурсний потенціал та його роль у розвитку продуктивних сил.	125
14.2. Поняття та показники обліку регіонального ринку праці.	129
14.3. Динаміка чисельності та склад населення, особливості його розміщення.	130
14.4. Трудоресурсна ситуація та її регіональні особливості.	132
Питання для самоконтролю	133
Тестові завдання для самоперевірки	133
Список літератури до розділу 14	135
РОЗДІЛ 15. ОСНОВИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ	136
15.1. Сутність, цілі та критерії оцінювання сталого розвитку	136
15.2. Принципи та чинники сталого розвитку регіонів	139
15.3. Індикатори сталого розвитку регіонів	140
Питання для самоконтролю	141
Тестові завдання для самоперевірки	142
Список літератури до розділу 15	143
РОЗДІЛ 16. ОСНОВИ ЕКОНОМІЧНОЇ ОЦІНКИ ДЖЕРЕЛ ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ	145
16.1. Сутність та класифікація природних ресурсів	145
16.2. Використання природних ресурсів у господарській діяльності	147
16.3. Економічна оцінка відновних та невідновних природних ресурсів	149
Питання для самоконтролю	152
Тестові завдання для самоперевірки	153
Список літератури до розділу 16	154
РОЗДІЛ 17. МОДЕЛЮВАННЯ ФОРМУВАННЯ ДИФЕРЕНЦІАЛЬНОЇ РЕНТИ ТА ЦІН ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ	155
17.1. Розроблення алгоритму методу диференціальних рент	155
17.2. Приклад визначення диференціальної ренти та цін природних ресурсів	156
Питання і завдання для самоконтролю	167
Список літератури до розділу 17	170
ПРЕДМЕТНИЙ ПОКАЖЧИК	171